

4.1 / „Francouzské období“. Československé jednotky ve Francii z pohledu národnostní problematiky (březen 1939 – červen 1940)

Snažíme se stavět náš boj na základ legality a neuznávat změny, které nastaly v ČSR cestou neústavní a protizákonnou. V důsledku toho stojíme na tom, že armáda je pokračovatelkou armády doma a nemůže tedy mít jinou formu, než měla doma. [...] Žádám tedy velitele, [...] aby se snažili v daných poměrech vytvářet z různorodého materiálu, který dostávají, jednotnou armádu československou.²²⁴

Úvod

Po rozpadu Česko-Slovenska v polovině března 1939 se takřka okamžitě začala psát historie československého zahraničního odboje, a to nejen politického, ale také vojenského. Aktivní činnost v politickém i vojenském ohledu vyvíjeli se svými spolupracovníky mj. generál Lev Prchala v Polsku, plukovník František Moravec v Británii a především Edvard Beneš ve Spojených státech a později v Británii. Přestože například činnost posledních dvou jmenovaných center, navzájem koordinovaná, se z retrospektivního pohledu jeví jako navýsost významná a generál Prchala zase dokázal jako první prosadit formování samostatných československých vojenských jednotek v zahraničí, zůstává faktem, že po vojenské a koneckonců i politické stránce se během prvních deseti měsíců druhé světové války hlavním organizačním centrem vznikajícího československého vojenského exilu stala Francie. Zatímco politické

---

224 KULKA, E.: *Židé v československém vojsku na Západě*, s. 46.

obtíže a také vnitřní spory mezi vznikajícími centry a jednotlivými proudy československého zahraničního odboje trvaly prakticky po celé toto období,²²⁵ v čistě vojenské rovině se podařilo dosáhnout nepopiratelných úspěchů. Ještě dlouho před samotným vypuknutím války byly vyjednány podmínky pro organizaci zahraničního vojska, k jehož formování bylo proto možné přistoupit bezprostředně po zahájení konfliktu. Hned na počátku kapitoly je nutné v tomto ohledu zdůraznit, že Francie byla jedinou zemí, která československým orgánům na svém území povolila provést všeobecnou nucenou mobilizaci – a právě důsledky této mobilizace měly podstatný vliv na celkové, tedy i národnostní složení formovaných jednotek.

Přes mnohé nesnáze se podařilo ve Francii ustavit celou pěší divizi, byť na snížených stavech, která čítala více než 10 000 vojáků. Vzhledem k nepříznivému vývoji vojensko-politické situace ovšem nezbyl čas na potřebný výcvik a stmelení; divize proto jako celek na frontě nezasáhla a bojeschopnost těch útvarů, které se přeci jen dostaly do boje, silně poznamenal právě tento faktor. Celkový neúspěch „francouzského období“ zahraničního vojenského odboje byl tedy zaviněn především okolnostmi, na které neměli organizátoři vojska téměř žádný vliv. Naopak, co se týče výsledků jejich úsilí, je nutno hodnotit je více než kladně. V červnu 1940 československé vojsko ve Francii podle oficiálních materiálů vykazovalo 11 405 mužů – srovnatelného početního a organizačního stavu dosáhly československé vojenské jednotky teprve o téměř čtyři roky později, na jaře 1944 v Sovětském svazu; co se týče „západních“ jednotek, nepodařilo se počtu z června 1940 znovu dosáhnout ani do konce války. „Francouzské období“ zahraničního odboje se v paměti vojáků i v nazírání historiků netěší sympatiím. Je ovšem otázkou, zda se tak nestalo spíše pod dojmem hořkosti následné porážky, který všechny záporné stránky a neúspěchy nejen utvrdil, ale také zvýraznil a snad i poněkud zveličil.

Příprava na válku: počátky odboje ve Francii

Ihned po rozpadu Česko-Slovenské republiky v březnu 1939 se na pařížskou legaci dostavil zástupce německého velvyslanectví s požadavkem předání úřadu. Dlouholetý československý a následně česko-slovenský vyslanec JUDr. Šte-

---

225 Politické problémy počátků zahraničního odboje ve Francii nejsou předmětem této práce, pro ilustraci viz především KUKLÍK, Jan: *Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939–1940*. Praha 1996; KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi! Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945*. Praha 2004; MICHÁLEK, Slavomír: *Diplomat Štefan Osuský 1889–1973*. Bratislava 1999; NĚMEČEK, Jan – KUKLÍK, Jan – NOVÁČKOVÁ, Helena – ŠŤOVÍČEK, Ivan (eds.): *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády 1939–1940 (16. březen 1939 – 15. červen 1940)*. Praha 2002 (dále jen NĚMEČEK, J. a kol.: *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády*).

fan Osuský ostře odmítl a obrátil se o pomoc na francouzské úřady.²²⁶ Ještě předtím, než dorazila francouzská odpověď, instruoval sobě podřízené konzuláty ve Francii a v zámoří,²²⁷ aby své úřadovny rovněž nevydávaly. Poté, co Francie 18. března 1939 prostřednictvím velvyslance v Berlíně protestovala proti obsazení českých zemí, rozhodl se Osuský otevřeně vystoupit.²²⁸ Již 21. března 1939 proklamoval vznik tzv. Ústředního výboru zahraniční akce, jenž se měl skládat ze zástupců krajské obce a různých zahraničních organizací a institucí. První den dubna pronesl před zástupci krajské obce zásadní projev, v němž vyzval Čechy a Slováky ke zformování zahraničního odboje.²²⁹ Dne 11. dubna 1939 Osuský odeslal konzulátům, které spadaly do okruhu působnosti jeho vyslanectví, instrukci, v níž informoval o vzniklé situaci a zvláště o významu jím započaté odbojové akce.²³⁰ Vyslanectví také zahájilo vydávání tiskové platformy, nazvané *Česko-slovenský boj*.²³¹ Již krátce po 15. březnu Osuský zahájil řadu jednání s francouzskými orgány, v nichž dosáhl pozoruhodných úspěchů.

Ve své činnosti se Osuský zaštiťoval teorií nepřerušené legitimacy vyslanectví a činil si na tomto základě nároky na vedoucí postavení v rámci vznikajícího zahraničního odboje. Pro získání základny zahraničního odboje, ale také s úmyslem nechat se potvrdit jako jeho vedoucí činitel, inicioval na 29.–30. dubna 1939 sjezd zahraničních Čechoslováků, prakticky krajské kolonie ve Francii. Krajská obec a její organizace se totiž vedle vyslanectví staly druhým centrem vznikajícího odboje.²³² Krajské spolky se významně zapojily již do akce na pomoc pomnichovským uprchlíkům a ihned po 15. březnu mj. připravily demonstrační podpisovou akci za zachování Českého domu na Rue Bonaparte a krátce nato i sbírku na pomoc internovaným československým interbrigadistům, kteří byli od února 1939 drženi ve francouzských táborech.²³³ Na sjezdu ovšem Osuský nedosáhl bezvýhradné podpory, naopak,

226 MICHÁLEK, S.: *Diplomat Štefan Osuský*, s. 101–102.

227 Pod pařížské vyslanectví spadaly konzuláty v Lille, Marseille a Štrasburku, dále pak konzulát v Bejrútu pro francouzské mandátní území v Levantě a v Casablanca pro oblast Francouzské severní Afriky.

228 O počátcích Osuského činnosti ve Francii viz např. kapitolu Štefan Osuský a vznik Československého národního výboru in: KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J.: *Proti Benešovi!*, s. 22–37. Stručné shrnutí představili TÍŽ: Zpráva o činnosti úřadu československého vojenského atašé v Paříži po 15. březnu 1939. *Historie a vojenství*, 2000, č. 4, s. 780–805.

229 Tamtéž, s. 781.

230 MICHÁLEK, Slavomír: Pozadie a vývoj rokování o zmluve Daladier – Osuský z 2. oktobra 1939. In: Zlatica Zudová-Lešková (ed.): *Československá armáda 1939–1945 (plány a skutečnost)*. Příspěvky z mezinárodní konference 22.–23. října 2002. Praha 2003, s. 36.

231 KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J.: *Proti Benešovi!*, s. 25.

232 VACULÍK, Jaroslav: *Češi v cizině 1850–1938*. Brno 2009, s. 47. Koncem třicátých let se ve Francii mělo nacházet 48 937 krajanů, z nichž 47 401 mělo československou státní příslušnost.

233 KLÁTIL, František: *Jak to bylo v Paříži*. Londýn 1944, s. 22–24 a 36–38.

závěrečná rezoluce vyzněla jako požadavek sjednocení zahraničních center a především spolupráce s bývalým prezidentem Benešem.²³⁴

Aktivitám krajanských organizací se dostalo podpory řady francouzských literátů, umělců a vědců a také některých politiků a vojáků,²³⁵ pro etablování odboje u vyšších politických a vojenských míst ale byla přeci jen zásadní činnost vyslaneckého úřadu. Již od počátku měl Osuský na paměti možnost zformování československých vojenských jednotek a začal v tomto ohledu sondovat u příslušných francouzských orgánů. Při této činnosti mu byl velmi nápomocen vojenský a letecký atašé v Paříži plukovník generálního štábu Václav Kalina. Francouzi se sice k myšlence samostatných československých oddílů stavěli zamítavě, Osuskému a Kalinovi se nicméně podařilo skloubit své záměry s obecnějšími problémy, které v dané době řešila francouzská politická a zvláště vojenská místa. Francouzi byli vzhledem k nebezpečí války postupně stále ochotnější přejímat do své armády nebo do Cizinecké legie československé vojáky – zprvu zvláště vycvičené letce, později pak i důstojníky jiných druhů vojsk a nakonec i běžné pěšáky. Je přitom pozoruhodné, jak jednotlivé dílčí Osuského a Kalinovy úspěchy časově přímo souvisely s postupnými kroky francouzských míst ohledně využití cizinců pro válečné účely.²³⁶

Jako první logický zdroj pro rekrutaci do budoucích československých jednotek se nabízela krajanská obec. Velmi významným počinem, který v tomto ohledu výrazně usnadnil pozdější přípravy organizace vojenských jednotek, se stalo vyhlášení soupisové akce,²³⁷ které vyústilo ve vypracování téměř úplné kartotéky krajanů ve Francii.²³⁸ Kromě dlouhodobě usedlých

234 Zajímavý retrospektivní pohled na sjezd a okolnosti jeho jednání podává autor výše zmíněné publikace. Jeho podání je ovšem silně ovlivněno dobou vzniku práce a aktuálními propagandistickými potřebami. Plné znění závěrečné rezoluce sjezdu viz VÚA – VHA Praha, f. Československá vojenská správa – Francie 1939–1940 (dále jen ČsVS – F), k. 4, inv. č. 46, sign. CI/1d.

235 Podpisy pod petiční arch za zachování Českého domu připojili mj. i Paul Boncour, Édouard Herriot a generálové Louis-Eugène Faucher a Eugène Mittelhauser. KLÁTIL, F.: *Jak to bylo v Paříži*, s. 23.

236 V roce 1936 se ve Francii nacházelo téměř 2,5 milionu cizinců, k nimž později ještě přibyli exulanti z Německa, Rakouska a Československa a především ze Španělska. Problematiku využití cizinců pro francouzské ozbrojené síly vcelku podrobně zmínil již v roce 1947 VAGTS, Alfred: *Foreigner as Soldier in the Second World War, II. The Journal of Politics* 9, 1947, č. 3, s. 392–416.

237 K soupisové akci viz VÚA – VHA Praha, f. Československé vojenské jednotky ve Francii 1939–1940 (dále jen ČsVJ – F), k. 3, inv. č. 26; tamtéž, f. ČsVS – F, k. 8, inv. č. 74, sign. CII/1b.

238 KLÁTIL, F.: *Jak to bylo v Paříži*, s. 37. Pojem „krajané“ je v současnosti definován zákonnou normou (zvl. usnesením vlády č. 72/1996 ze 17. 1. 1996) jako „cizinci s prokázaným českým původem“, vzhledem k dobovému kontextu ovšem pojem užívám v širším smyslu, tedy pro Čechoslováky trvale či dlouhodobě pobývajících v zahraničí, a to bez ohledu na jejich státní příslušnost. Pro československé jednotky byli přitom nejvýznamnější ti z nich, kteří si podrželi československé občanství, což dnešní zákonné definici neodpovídá.

krajanů se však v zemi nacházeli i Čechoslováci, kteří přišli na sezónní práce a exulanti, kteří se po Mnichovu vystěhovali ze zabraného území. K nim záhy začali přicházet i první uprchlíci z nově vzniklého protektorátu.

Dne 12. dubna 1939 francouzská vláda vydala dekret o branné povinnosti těch cizinců, kteří získají nebo již získali ve Francii politický azyl, zvláště díky Osuského aktivitám nicméně text výslovně uváděl, že na Čechoslováky se toto nařízení nevztahuje.²³⁹ Přestože poté následovalo několik zvrátů podle aktuálního vývoje francouzské politiky vůči cizincům,²⁴⁰ Osuský dokázal udržet základní rovinu, kdy Češi a Slováci byli nadále považováni za československé státní příslušníky.²⁴¹

Vedle zapojení krajaňské obce a politických a „rasových“ exulantů se ovšem od počátku jednalo také o čistě vojenském exilu. Jednání o vstupu československých důstojníků do francouzské armády zprvu probíhalo jako pokračování původních návrhů z dob druhé republiky, nicméně záhy se dostalo na novou úroveň. Náčelník francouzského generálního štábu generál Maurice Gamelin Osuskému slíbil, že v případě vypuknutí války se celou vahou svého úřadu zasadí o to, aby bylo umožněno formovat samostatné československé jednotky a aby byli pro tento účel z francouzské armády propuštěni všichni Čechoslováci, kteří do ní vstoupili a vstoupí po 15. březnu 1939.²⁴²

Souběžně s jednáním ohledně podmínek přijetí do francouzské armády vyvstaly akutní problémy s tzv. vojenskou částí exilu v Polsku. Polsko se po Mnichovu stalo hlavní tranzitní zemí, kudy projížděly stovky uprchlíků hledajících azyl v zemích západní Evropy, především pak v Británii, která pro pomoc politicky ohroženým osobám z českých zemí zřídila zvláštní organizaci, tzv. Svěřenecký fond pro české uprchlíky (*Czech Refugee Trust Fund* – CRTF).²⁴³ Již po několika měsících se ale celý projekt ocitl ve vážných finančních

239 KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J.: *Proti Benešovi!*, s. 25.

240 Srov. DELACOR, Regina M.: From Potential Friends to Potential Enemies: The Internment of Hostile Foreigners in France at the Beginning of the Second World War. *Journal of Contemporary History* 35, 2000, č. 3, s. 361–368.

241 MICHÁLEK, S.: Pozadie a vývoj rokování o zmluve Daladier – Osuský, s. 37.

242 VÚA – VHA Praha, f. ČsVS – F, k. 10, inv. č. 90, sign. CI/1b, Zpráva vojenského a leteckého přidělence plk. gšt. Kaliny o událostech ve Francii od 14. března 1939 do začátku května 1939, s. 6. Zprávu publikovali jako komentovanou edici NĚMEČEK, J. – KUKLÍK, J.: Zpráva o činnosti úřadu československého vojenského atašé, s. 792–805. Editori vycházeli z průklepové kopie zprávy uložené v archivu Hooverova institutu ve Stanfordu v USA v materiálech Š. Osuského, což vedlo k některým mylným závěrům ohledně okolností a doby vzniku zprávy. Zpráva s největší pravděpodobností vznikla již v létě 1939, a je proto prvořadým dobovým pramenem. Naopak přehled transportů z Polska do Francie, který je v Hooverově institutu ke zprávě přiložen, má v příslušném pražském fondu jinou lokaci a s největší pravděpodobností vznikl později.

243 K otázce vzniku a činnosti CRTF zvláště KUKLÍK, Jan – ČECHUROVÁ, Jana: *Czech Refugee Trust Fund a československá emigrace. Část 1. Geneze a finanční zabezpečení. Soudobé dějiny*, 2007, č. 1, s. 9–43.

nesnázích a britské vedení další pomoc omezilo podle přísných kritérií.²⁴⁴ Vojenští uprchlíci byli z přepravy do Británie nadále prakticky vyloučeni, přičemž zamítnut byl i jejich pouhý transfer přes Británii.²⁴⁵ Situaci zachránilo až jednání Osuského a Kaliny s francouzskými vojenskými činiteli, kteří na základě dohod o podmínkách a kvótách pro vstup do francouzské Cizinecké legie a následně koloniálního vojska umožnili organizaci lodních transportů mezi Gdyní a severofrancouzskými přístavy. Pro financování prvních transportů využil plukovník Kalina zpravodajských fondů, které měl k dispozici,²⁴⁶ další cesty pak hradili přímo Francouzi.²⁴⁷ Od května do srpna 1939 dorazilo celkem šest lodních transportů, poslední z nich 21. srpna 1939.²⁴⁸

Transfer z Polska zajistil základní kádr vyškolených vojáků jak pro letectvo, tak i pro budoucí pozemní jednotky. Koncem července 1939 již bylo k dispozici 59 důstojníků z povolání a 20 záložníků, 7 rotmistřů a 204 osob z řad mužstva.²⁴⁹ Většina nově příchozích ovšem musela projít odvodem do Cizinecké legie a odjet do posádek v severní Africe, kde byli vojáci i důstojníci podrobeni tvrdému základnímu výcviku.²⁵⁰

Vývoj vojenských záležitostí šel tedy poměrně plynule kupředu, přesto se dá říci, že stěžejní význam měl příjezd divizního generála Sergěje Ingra, jenž disponoval nejen legitimací designovaného představitele domácího odboje, ale také instrukcemi dohodnutými na poradě v Londýně s tamním odbojovým centrem pod vedením Edvarda Beneše.²⁵¹ V Paříži se Ingr mohl opřít o výsledky dosud vykonané práce a již 2. srpna 1939 tak mohlo dojít k zřízení Československé vojenské kanceláře, oficiálně pod hlavičkou vyslanectví.²⁵² Ingr se také významně podílel na přípravě nóty vyslance Osuského francouzskému

244 VÚA – VHA Praha, f. ČsVS – F, k. 10, inv. č. 88, sign. CI/1a/3/9. Zpráva konzula Znojemského pro vyslanectví v Londýně ze 13. 5. 1939.

245 Tamtéž, sign. CI/1a/3/13. Zpráva konzula Znojemského pro vojenského a leteckého atašé v Británii plk. gšt. Josefa Kallu ze 17. 5. 1939.

246 Tamtéž, sign. CI/1a/3/10–12. Zpráva plk. gšt. Kaliny adresovaná plk. gšt. Prokopu Kumpoštovi o zaslání finančních prostředků pro zahájení evakuace ze 16. 5. 1939.

247 K organizaci transportů viz zvl. VÚA – VHA Praha, f. ČsVS – F, k. 10, inv. č. 90, sign. CI/1b, Zpráva vojenského a leteckého přidělence plk. gšt. Kaliny o událostech ve Francii od 14. března 1939 do začátku května 1939, s. 13–22.

248 Tabulka se specifikací jednotlivých transportů je uložena ve VÚA – VHA Praha, f. ČsVS – F, k. 10, inv. č. 88, sign. CI/1a/5/10. Tabulka udává celkový počet 1 192 osob. Z nich bylo téměř 480 letců.

249 VÚA – VHA, f. ČsVJ – F, k. 3, inv. č. 28. Početní stavy čs. armády ve Francii k 28. 7. 1939.

250 Zařazení k Cizinecké legii se silně vrylo do paměti všech tehdejších aktérů, jak naznačují již první vzpomínky vydané krátce po válce. Viz např. CUKR, Václav: *S trikolorou Francie na letounu*. Praha 1946, s. 12; CENEK, Edvard: *75.000 km za svobodu. Reportáž. Podle vyprávění škpt. Oty Šachra*. Ostrava – Praha 1947, s. 36–59.

251 O účasti generála Ingra v čs. vojenském odboji na Západě podává základní informace SVOBODA, Gustav: *Armádní generál Sergěj Jan Ingr (1894–1956)*. Praha 1998.

252 BROD, T. – ČEJKA, E.: *Na západní frontě*, s. 79.

ministru zahraničí Georgesi Bonnetovi, která navrhovala zřízení samostatné československé armády ve Francii.²⁵³ Teprve tento dokument představoval zásadní oficiální krok k budoucí výstavbě samostatného československého vojska, které by přímo podléhalo vedení exilové akce. Text nóty obsahoval několik významných formulačních detailů odrážejících tehdejší fázi soupeření o vedení zahraniční akce, pro zkoumání otázek národnostní struktury vojenských jednotek je ale podstatná část navrhuující způsob doplňování vojska. Nóta hovořila o povinné mobilizaci československých státních občanů, kromě nich ovšem navrhovala přijímání dobrovolníků jiného státního občanství „*národnosti česko-slovenské a rusínské*“ (*nationalité tchéco-slovaque ou ruthéne*).²⁵⁴ Nóta sama neměla pro vznik československého vojska ani pro vedení zahraničního odboje zásadní význam ve smyslu právním, nicméně její formulace národnostní problematiky do značné míry odrážely postoje vrcholných vojenských a politických orgánů exilu. Kromě úzkostné snahy o zdůraznění právní kontinuity republiky, vyjádřené požadavkem nucené mobilizace podle znění československého branného zákona šlo především o chápání odboje jako boje **národního** – jasným důkazem se stala otázka dobrovolníků z řad občanů jiných států, kteří měli mít „československou“ národnost, jež ale nebyla definována ve smyslu státním, nýbrž pouze na základě národnostním. Právě střet těchto dvou – vlastně protichůdných – požadavků, „právní legitimity“ a „národního boje“, charakterizoval poté vztah exilových orgánů k národnostní otázce vlastně až do samého konce války.

První kroky: vypuknutí války a počátek formování československých jednotek ve Francii

Jednání ohledně organizace československého vojska vycházela z předpokladu, že jde o přípravné práce, jejichž realizace bude odvislá od toho, zda vypukne válka. Poté by ale obě strany mohly okamžitě po zahájení konfliktu podepsat příslušné smlouvy a dohodu tak bez jakéhokoliv zdržení převést na oficiální platformu. Předpoklad ale nevyšel, neboť 3. září 1939, kdy Francie vyhlásila Německu válku, stále přetrvávaly neshody mezi jednotlivými skupinami československé zahraniční akce. Zatímco vnitřní spory československého exilu pokračovaly ještě po celé září a v první polovině října dosud neexistoval jednotný ústřední orgán, který by mohl Francouze a Brity požádat o oficiální uznání, francouzská vojenská místa postupovala bez ohledu na tyto potíže vstřícně, rychle a operativně a takřka okamžitě podnikla praktické kroky, nutné ke vzniku vojenských jednotek. Francouzi vyjednali ustavení

253 Nóta byla předána 28. srpna 1939. NĚMEČEK, J. a kol.: *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády*, dokument č. 77, s. 191–195.

254 Tamtéž, s. 194.

styčných orgánů, s až překvapivou rychlostí splnili slib o propuštění vojáků z Cizinecké legie a přidělili také potřebný soustředovací tábor. Namísto navrhovaného tábora v Cognacu byl nakonec čs. jednotkám vybrán tábor v městečku Agde na jihofrancouzském pobřeží, určený původně jako internační tábor pro španělské republikány.²⁵⁵

Dne 12. září 1939 se na půdě vyslanectví v Paříži začala formovat čs. vojenská mise s úkolem vykonat přípravné práce k organizování vojska.²⁵⁶ Z formálně-právního hlediska měla mise oporu v legalitě vyslanectví uznávané francouzskou stranou. Členové vojenské mise proto od vyslanectví obdrželi pověřovací listiny, které následně oficiálně ověřilo francouzské ministerstvo války. Po těchto formalitách 15. září odjeli z Paříže a následujícího večera se ubytovali v Agde.

Do tábora záhy dorazily první transporty budoucích vojáků – 21. září 1939 přijelo osm poručíků, dosud ubytovaných v St. Germain u Paříže, a v noci z 23. na 24. září pak 58 důstojníků, kteří byli uvolněni z Cizinecké legie. O dva dny později, 26. září, ze severní Afriky od Cizinecké legie dorazil další transport čítající 8 důstojníků a 540 příslušníků mužstva.²⁵⁷ Dne 28. září 1939 pak byl ustaven 1. čs. náhradní prapor, první organizovaná jednotka „západního“ odboje.²⁵⁸ Hned následujícího dne došlo k jeho přeformování v 1. pěší prapor.

V druhé polovině září 1939 se tedy v Agde sešlo celkem 615 mužů;²⁵⁹ kromě určeného zatímního velitelského kádru mise šlo převážně o vojáky, kteří až

255 Tábor měl vzhledem ke svému původnímu určení poměrně primitivní ubytovací podmínky a velmi omezené možnosti pro polní výcvik. Zvláště v podzimmím a zimním počasí neskýtal ani základní pohodlí, přesto měl několik výhod – především plně dostačoval kapacitně (byl projektován na 20 000 osob), ležel v hlubokém a klidném zázemí a současně v bezprostřední blízkosti středomořských přístavů, odkud bylo možné očekávat transporty dobrovolníků z vlasti a zámoří.

256 Velitelem mise byl určen plk. pěch. Karel Janouch, současně předurčený za velitele budoucího 1. pěšího pluku. V misi dále působili plk. pěch. Jan Satorie, předurčený za velitele 2. pluku, mjr. pěch. Josef Chvalovský, pověřený formováním 3. pluku a špkt. pěch. Josef Brůha, jenž měl organizovat náhradní setniny. VÚA – VHA Praha, f. NT – VB, k. 1, inv. č. 1, Kronika NT, I. díl, s. 4. Jak je ze složení vidět, nejednalo se o misi styčnou, ale organizační – forma „mise“ byla bezpochyby zvolena z právních důvodů, neboť samostatná armáda dosud právně (a ani fakticky) neexistovala.

257 Tamtéž, s. 5 a 6.

258 Tamtéž, s. 7. Datum mělo shodou okolností dvě symbolické roviny – v Polsku téhož dne padla Varšava a zároveň se jednalo o den, jenž měl pro českou vojenskou tradici zásadní význam – svátek sv. Václava.

259 Jak vyplývá ze součtu výše uvedených čísel, celkem do Agde dorazilo 618 mužů. Po srovnání s Databází se podařilo zjistit, že tři z nich nebyli prezentováni. Dobový statistický materiál proto správně uvádí 615 osob a s tímto číslem dále pracuji. VÚA – VHA Praha, f. NT – VB, k. 50, inv. č. 164, Číselný přehled čs. zahraniční armády za roky 1939–1940. Sestavení dle zemí. Statistika národnostní.

dosud sloužili v Cizinecké legii. Tato skupina měla představovat základ pro budování československých jednotek. Většinu, celkem 538 osob, tvořili dobrovolníci, kteří opustili území republiky po 15. březnu 1939²⁶⁰ se silnou motivací k aktivnímu boji proti okupantům. Kromě vlasteneckého zápalu ovšem měla vysoká vojenská hodnota této skupiny i další, čistě vojensko-technické důvody – naprostá většina z těchto mužů totiž prošla prezenční službou v předválečné československé armádě, často včetně mobilizace, měli tedy jednotný výcvik a stejné vojenské návyky. Mladí dobrovolníci, kteří službu v předmnichovské (výjimečně i pomnichovské) armádě vzhledem k věku již nestačili nastoupit, měli za sebou sice krátký, ale tvrdý a únavný, pro zocelení vojáků velice přínosný základní výcvik v Cizinecké legii, kde se také všichni mohli seznámit s francouzskou výzbrojí a vojenskou terminologií. Stmelujícím prvkem se stal i společný zážitek úniku z obsazené vlasti, transportu do Francie a překonaných obtíží v africkém slunci.

V průběhu dalších měsíců sice i nadále přicházeli stejně odhodlaní a stejně dobře připravení dobrovolníci z protektorátu, již se ale mísili se stále početnějšími přírůstky z jiných rekrutačních zdrojů, jejichž charakteristika se v mnoha aspektech leckdy podstatně lišila, ať se již jednalo o věk, úroveň vojenského výcviku, národnostní složení, či především motivaci ke vstupu do vojska.

Původní skupina 615 vojáků sice nakonec v červnu 1940 představovala jen něco přes pět procent celého vojska ve Francii, ve světle uvedených skutečností ale není divu, že se její příslušníci stali opravdovým „kádrem“ československých pozemních jednotek ve Francii a zůstali jím i v budoucnosti. Je nutno říci, že nejen nikdy dříve (tedy v Polsku), ale ani nikdy později, ať již ve Francii, v Británii, na Blízkém východě, či v Sovětském svazu, nepředstavovala československá vojenská jednotka celek tak homogenní a jednotný, a to prakticky ve všech ohledech – co se týče vojensko-odborných kvalit, vlasteneckého zápalu a motivů k odchodu do zahraničí, ale třeba i věkového rozvrstvení a zdravotní klasifikace – jako tomu bylo právě ve Francii na přelomu září a října 1939.²⁶¹ Vzhledem k významu této skupiny je důležité pokusit se co nejdříve rekonstruovat její vnitřní složení.

---

260 Součet proveden podle výše uvedeného archivního dokumentu.

261 Mezi jinými faktory je nutné zvláště zdůraznit právě značnou míru jednotnosti motivace vstupu do odboje – v pozdější době se pravidelně objevovaly třenicové skupiny, o jejichž vlastenectví nebylo pochyb, ovšem výklad tohoto pojmu a jeho chápání byly značně rozdílné až protichůdné.